

Tatabánya Újváros

Az 1947-ben Alsógalla, Felsőgalla, Bánhida és Tatabánya egyesüléséből létrejött fiatal város Tatabánya, az akkori belügyminiszter, Rajk László ösztönzésére megyeszékhelyi rangot kapott.

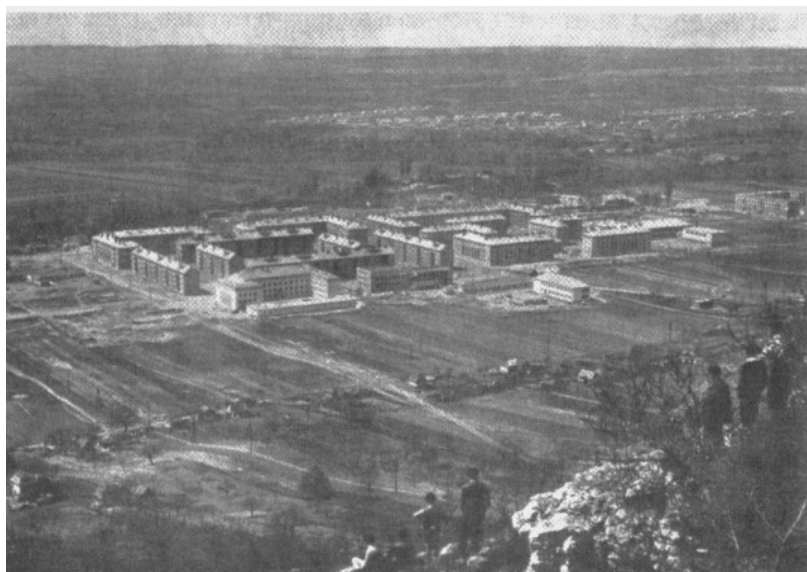

Az első kapavágások Újváros építésénél
(1951)

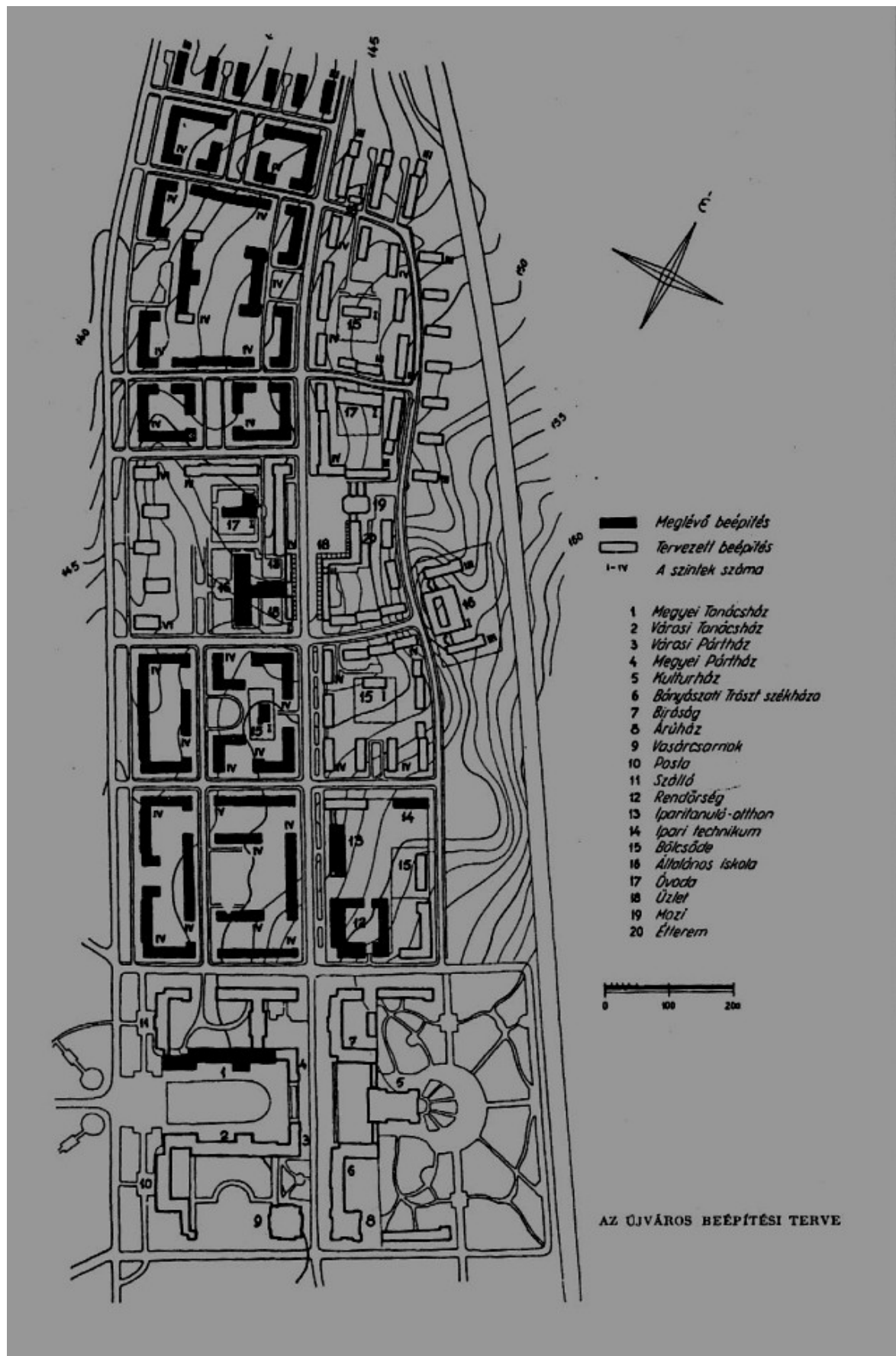
Középiskolás tanuló az újvárosi
építkezésen

(Képek a Tatabánya Anno kötetből)

Ekkor kezdték el Újvárost és a mi iskolánkat is építeni. Újváros jelentősen fejlődött 1956-ig, megépült több mint 2 ezer lakás, a megyei tanács székháza, egy 150 férőhelyes óvoda, két bölcsőde, anya- és csecsemővédő intézet, iparitanuló iskola a hozzátartozó kollégiummal, a megyei rendőrkapitányság székháza és egy kilenc üzletből álló kereskedelmi hálózat. Ekkor még hiányzott a mozi, könyvtár, a strand és a sporttelep. Az ide költözőknek ez az egyetlen iskola állt rendelkezésére ebben a városrészben. A lakóházak földszint + 3 emeletesek, ún. бүтүс végfalakkal, majd megjelentek a saroktipusok is, amelyek nagyobb méretű többé-kevésbé zárt jellegű, belső udvarokat eredményeznek.

Az épülő Újváros látképe a Turultól

Így nézett volna ki a város központja az 1954-es terv alapján, amely magán viselte a „szocreál” városok jellegzetességeit, ugyanúgy, ahogy Dunaújváros és Salgótarján. Lényegében egy nyitott tér, melynek háttére a Gerecse-hegység, és nagyméretű, hogy alkalmas legyen 20-30-ezres tömeg ünnepi felvonulására.

Szocreál épületek, szobrok Újvárosban.

1. A Móra Ferenc Általános Iskola (2800 Tatabánya Esztergomi út 6)

Perneczky László építészmérnök szerint: „Az iskola alaprajzi elrendezése, funkcionális kapcsolatai racionálisak. Egyszerű épületformázást eredményezett, de a kor szellemének megfelelően, ha visszafogottan is, a szocialista realizmus eszmeiségét tükrözi, amely a marxizmus-leninizmus világnézete alapján álló művészi alkotómódszer volt, amely a valóság hű és konkrét ábrázolását tűzte ki célul”(forrás: Jubileumi évkönyv, 50 éves a tatabányai Móra Ferenc Általános Iskola) A bejárat fölötti Brém Ferenc által alkotott dombormű a szocreál stílus jellegzetes példája: úttörők menetelnek zászlóval és dobbal, egy bányász fogja gyermeke a kezébe könyvet.

1952-ben félkész állapotban adták át az épületet, az egyik felén még politikai foglyok dolgoztak, a másikon már tanítottak. Az építést a KOMÉP (47/4.sz. Állami Építőipari Vállalat) végezte. Érdekes és nem mindennapi látvány lehetett az iskolában a fegyveres őrök és a rabok látványa. Ez utóbbiak zömében a KÖMI táborba hamis vádakkal elhurcolt ártatlan emberek voltak.

Németh Imre, akinek két unokája a mi iskolánk tanulója, itt dolgozott az iskola építésénél. Olyan rabokkal kezdték el az építkezést, akik 1951. február 3-án érkeztek haza a Szovjetunióból. Egy évig tartott az építkezés. Volt egy betonozó, alapású brigád, 2 kőműves brigád, 1 ács-állványozó brigád, 1 művezető, 1 építésvezető, 1 normázó. Ezek közül az alapású-betonozó brigád 6 fős létszámmal rabokból állt.

Bukovecz Ferenc 1952-től gyerekként a „J” épületben lakott / ma az Előd vezér út/, a házuk előtt kisvasút ment, amin az építkezéshez építőanyagot hordtak. Az iskola előtt és mögött beépítetlen terület volt, a strand (OBI áruház) helyén meg csak egy rét. Királyné volt az osztályfőnöke, és Balatonszemesre jártak üdülni.

A városi tanács Révai Józsefről akarta az iskolát elnevezni, de Sztálin halála után már élő politikusról nem nevezhettek el intézményeket, ezért az iskola „csak” az egyes számot kapta a köztudatban, hiszen meg kellett különböztetni a többi Újvárosban épült általános iskolától. Hivatalosan az iskola neve: **Tatabánya Újvárosi Állami Általános Iskola.**

Így ad hírt erről a sajtó 1952. augusztus 30-án: „Szeptember elejére befejezik Tatabánya-Újvárosban az új 8 tantermes iskola építését. Tatabánya-Újvárosban a 430 korszerű bányászlakás mellett elkészült a komárom megyei tanács székháza is, még az elmúlt héten megkezdte a tanács a beköltözést. Most újabb épületek építését fejezték be. A 108 személyes legényszálló, az építőipari szakiskola és tanulóotthon után szeptember elejére elkészül az új 8 tantermes, korszerű tornateremmel ellátott iskola is.”

Iskolánk pedagógusai így emlékeznek ezekre az időkre: **Király Ernőné (Ida néni):** „Az iskola új volt. Az egyre szaporodó házak ontották a gyerekeket. Az akkori igazgatót Kecskés Lajosnak hívták és igazgató elvtársnak kellett szólítani tanárnak, gyereknek egyaránt.. 1953-ban... az osztályok egy része sváb gyerekekből állt. Alig tudtak magyarul, mert a határszélről, Brenbergbányáról telepítették ki őket, mert a hidegháború kellős közepén nem találtak megbízhatónak. Gabi helyett Kapit írtak és így tovább. Hát nem szerették a magyart! Izzadságos munka volt a tanításuk, de ennek ellenére szeretettel gondolok vissza ezekre az időkre.”

2. Győri úti lakóházak

Győri úti munkáslakóház

Típuslakóház, terrakotta erkélydíszt

/Forrás: Tatabánya 2000-ben fotóalbum/ (Tervező: Károlyi Antal)

Stoffer Józsefné pedagógus: „Az első időben az iskolának a kerítése se volt megépítve. Akkoriban itt nem volt se ház, se bolt, csak kukoricaföld. A kukoricaföld közepén egy szabadtéri mozi állt, az „O” épületből jól lehetett látni. Az iskolának először csak a megyei tanács felőli része készült el, másik felét később építették hozzá. Eleinte elég kevés gyerek járt ide, de ahogy egyre több ember költözött ide, úgy növekedtek az osztálylétszámok. 40-50 gyerek járt egy osztályba. 1960-ban három műszakban tanítottunk. Első műszak 8-11-ig, a második 11-15-ig, a harmadik 15-19-ig tartott.”

Az első újbárosi házak a mai Győri úton (Tatabánya Anno c. könyvből)

Ezek a lakások a betelepülők gyors elhelyezésére szolgáltak. Viszonylag kis lakóterük volt, mint a régi hatajtós házak „modern változatainak”. Szénrel fűtötték a kis otthonokat, a negyedik emeletre is úgy kellett felhordani a szenet... A szénegáz szaga jellegzetessé tette a városrészt. A „mennyiségi szemlélet” határozta meg építésüket. Mégis sokak első otthonai voltak és szívesen, nosztalgizva gondolnak vissza ezekre az időkre, amikor mindenkinek volt munkája, bányásztként jól lehetett keresni...

3. A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság épülete (Komáromi út 4)

Az épület 1953/54-ben készült el, és a MTH 314.sz. Intézetének (314. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetnek és Kollégiumnak) adott otthont. Az iskola átköltözött Sárberekbe és Fellner Jakab nevét viseli.

4. A Megyei Önkormányzat épülete (Fő tér 4)

Az intézmény 1952 szeptemberében költözött Esztergomból Tatabányára. Ez volt Újváros első épülete, mint a Komárom megyei tanács székháza. A monumentális fő tér két szintből állt volna lépcsősorral összekötve. A nagyobb tér (Felszabadulás tér) egyik épülete lett volna ez a megyei tanács a tervezett városi tanácsházzal, a városi üzletekkel, művelődési házzal együtt, a központi postával, a megyei és járási bírósággal együtt. A kisebbik téren lett volna a vásárcsarnok és az állami áruház.

5. Szocreál szobrok

Az ebben az időben készült szobrok egy része a szocreál stílus munkás- és munkásmozgalmi hősök ábrázolásnak sémáira készült. Ilyenek többek között Vígh Tamás Kossuth-díjas, kétszeres Munkácsy-díjas érdemes művész a Fő téren álló bronz **Lenin** szobra (Fő tér, 1976), vagy Kucs Béla mészkőből készült **Ülő nő** szobra (József Attila Megyei Könyvtár, 1964). A Megyeház előtt álló krómaccélból készült szobor, **A szabadság lángja** (Segesdi György, 1972) - amelyet méltatlanul a nyolcvanas években „verébsúzda” becenévvel illettek - már a későbbi szocreál időszak terméke, ami már nem annyira a sematikus formák mechanikus másolásából állt, nagyobb teret engedett a művészi alkotó fantáziának a Kádár-korszak „három T”-elvének megfelelően. Alkotója, Segesdi György, Munkácsy-díjas, a Képzőművészeti Főiskolán Szabó Iván, Beck András és Kisfaludi Strobl Zsigmond tanítványa volt.